

دغدغه

درآمدی بر

مرجع صدور سند مالکیت خودرو

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۷/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۷/۲۸

فرداد ظفر محمدی*

از یکی دو سال اخیر مشاهده شده که اداره راهنمایی و رانندگی رأساً یا با مباشرت مراکز تعویض پلاک خودرو اقدام به صدور برگ‌هایی با عنوان سند مالکیت خودرو می‌نماید. فلذا مبنای قانونی که براساس آن، این اداره صلاحیت لازم برای صدور سند مالکیت داشته باشد، مورد بحث است که به همین منظور، ابتدا مختصری از سیر تاریخی این موضوع، یادآوری می‌شود.

ماده ۲۰ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب مورخ ۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران مقرر می‌دارد:

«هنگام نقل و انتقال مالکیت وسایل نقلیه، متعاملین یا قائم‌مقام قانونی آن‌ها ابتدا درخواست خود را به راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی یا مراکز مجاز تعیین شده ارائه می‌نمایند تا پس از احراز اصالت خودرو و تطبیق مدارک آن‌ها نسبت به فک پلاک منصوبه بر روی خودرو مورد معامله و اختصاص پلاک جدید و

*. نویسنده مسئول؛ سردفتر دفتر اسناد رسمی شماره ۸۴ اردبیل.

صدور شناسنامه جدید و ثبت تغییرات مزبور در نظام رایانه‌ای راهنمایی و رانندگی اقدام گردد. سپس مراتب به طور کتبی توسط راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی یا مراکز مجاز تعیین شده به دفتر اسناد رسمی به منظور تنظیم سند رسمی انتقال، منعکس می‌گردد. کارت خودرو از سوی راهنمایی و رانندگی بعد از تأیید مراتب تنظیم سند در دفترخانه اسناد رسمی که به وسیله پست سفارشی یا رایانه‌ای به سیستم راهنمایی و رانندگی منعکس می‌شود، به خریدار تحویل می‌گردد.

گواهی راهنمایی و رانندگی و شناسنامه صادره تا دو ماه اعتبار دارد در خلال مدت مذکور متعاملین یا قائم مقام قانونی آن‌ها موظف‌اند برای ثبت معامله و درج آن ذیل شناسنامه (محل مخصوص) به دفتر اسناد رسمی مراجعه نمایند.»

به موجب ماده ۲۰ آیین‌نامه مزبور، راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی مکلف بود در واحد شماره‌گذاری همزمان با صدور گواهی نقل و انتقال خودرو، شناسنامه خودرو (به اصطلاح همان کارت سبز را) صادر نماید تا مراتب تنظیم سند معامله توسط دفترخانه تنظیم‌کننده سند در شناسنامه مزبور قید و برای صدور کارت خودرو به راهنمایی و رانندگی منعکس شود. اما راهنمایی و رانندگی در مقام اجرا، به شرح ذیل و برخلاف تکلیف قانونی عمل نمود:

اولاً: در عنوان کارت سبز، به جای عبارت (شناسنامه خودرو) عبارت (شناسنامه مالکیت خودرو) درج نمود.

ثانیاً: در شناسنامه مزبور به جای این که محل مناسبی برای تأییدیه دفترخانه تنظیم‌کننده سند نقل و انتقال پیش‌بینی نماید، محلی را با عبارت (مشخصات خریدار: که در هنگام نقل و انتقال در محل واحد شماره‌گذاری تکمیل می‌شود) درج نمود.

ثالثاً: بدون اینکه تأییدیه دفترخانه تنظیم‌کننده سند در ذیل شناسنامه خودرو صادر شده باشد، مبادرت به صدور کارت خودرو نمود. به بیان دیگر، صدور کارت خودرو، بدون رجوع و حصول اطمینان از سبب مسلم تملك (که همانا سند رسمی انتقال خودرو در دفاتر اسناد رسمی می باشد) صورت گرفت.

با وجود جمیع مراتب فوق، قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی پس از کش و قوس‌های

فراوان، بالاخره به تاریخ ۱۳۸۹/۱۲/۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. به موجب این قانون، مقرراتی را که دلالت به ثبت تغییرات مالکیت خودرو است، در مواد ۹، ۲۷ و ۲۹ می‌توان جستجو کرد که در زیر عیناً نقل می‌گردد:

ماده ۹ - «رانندگان موظف‌اند هنگام رانندگی گواهینامه، کارت خودرو و بیمه‌نامه معتبر شخص ثالث و برای خودروهایی که بیش از پنج سال از تولید آنان می‌گذرد برگه معاینه فنی را به همراه داشته باشند و در صورت مطالبه مأموران راهنمایی و رانندگی آن را ارائه نمایند...».

ماده ۲۷ - «راهنمایی و رانندگی موظف است با استفاده از فناوری‌های مربوطه و ایجاد پایگاه رایانه‌ای در سراسر کشور اطلاعات مربوط به وسایل نقلیه موتوری (اعم از شماره پلاک، نوع خودرو، نام و مشخصات مالکان و دارندگان انواع گواهینامه رانندگی - نقل و انتقال و همچنین سوابق تخلفات و تصادفات رانندگی و ارزیابی تأثیر تخلفات رانندگان در ایمنی عبور و مرور) را ثبت و تمهیدات لازم برای امکان استفاده وزارتخانه‌ها، دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و سازمان‌هایی نظیر سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای و شرکت‌های بیمه از پایگاه رایانه‌ای مزبور فراهم نماید».

ماده ۲۹ - «نقل و انتقال خودرو به موجب سند رسمی انجام می‌شود، دارندگان وسایل نقلیه مکلف‌اند قبل از هرگونه نقل و انتقال وسایل مذکور در دفاتر اسناد رسمی، ابتدا به ادارات راهنمایی و رانندگی یا مراکز تعیین شده از سوی راهنمایی و رانندگی برای بررسی اصالت وسیله نقلیه، هویت مالک، پرداخت جریمه‌ها و دیون معوق و تعویض پلاک به نام مالک جدید مراجعه نمایند...».

با رجوع به قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و لحاظ هدف از تشکیل نیروی انتظامی (ماده ۳: «هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی و نگرهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی در چهارچوب این قانون در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران است.») و همچنین لحاظ وظایف و مأموریت‌های این نیرو (ماده ۴ همان قانون و به‌ویژه بندهای یک و ۱۲ آن: بند اول: «استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی.» و بند ۱۲: «اجرای قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی و امور توزیع و حفظ حریم راه‌های کشور») به سهولت علت احاله عمده وظایف مقرر در قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی به نیروی انتظامی که همانا امکان حفظ امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی در شوارع و در امر رانندگی است، قابل استنباط می‌باشد.

بنابراین از تمام وظایف و مأموریت‌های ناشی از قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وظایفی که در صلاحیت قانونی ناشی از بندهای یک و ۱۲ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی

جمهوری اسلامی ایران است به‌عهدده راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی و وظایفی که راجع به تنظیم و ثبت معاملات خودرو است به‌صراحت ماده ۲۹ همان قانون به‌عهدده دفاتر اسناد رسمی است.

چرا که از چندین سال قبل از تأسیس و تشکیل نیروی انتظامی و براساس ماده یک قانون دفاتر اسناد رسمی و کانون سردفتران و دفتریاران مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۵؛ «دفترخانه اسناد رسمی واحد وابسته به وزارت دادگستری است و برای تنظیم و ثبت اسناد رسمی طبق قوانین و مقررات مربوط تشکیل می‌شود...» و قبل از آن نیز به‌موجب ماده ۸۱ قانون ثبت اسناد و املاک مصوب سال ۱۳۱۰؛ «در نقاطی که وزارت عدلیه مقتضی بداند برای تنظیم اسناد رسمی، [دفاتر رسمی] به عده کافی معین خواهد کرد...» دفتر اسناد رسمی واجد صلاحیت قانونی برای تنظیم و ثبت اسناد شناخته شده است؛ و دفاتر اسناد رسمی در کنار انجام وظیفه ذاتی خود و تنظیم و ثبت معاملات خودرو به‌موجب ماده ۱۰ قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرایم رانندگی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰؛ «کلیه معاملات و نقل و انتقالات و وسایل نقلیه موتوری از لحاظ شناسایی مالک آن نیز باید در دفاتر شهرداری کل ثبت شود. دفاتر اسناد رسمی مکلف‌اند پس از تنظیم سند خلاصه آن را به شهرداری محل نصب پلاک اعلام نمایند...» با شهرداری وقت همکاری می‌نموده است.

علی‌ای‌حال، به‌رغم سوابق و صراحت مفاد مواد قانونی فوق‌الذکر، در راهنمایی و رانندگی يك قدم دیگر فراقانونی برداشته شده و دیده شده که مبادرت به صدور سند مالکیت می‌نماید! برابر صراحت ماده ۱۲۸۷ ق.م.؛ «اسنادی که در اداره ثبت اسناد و املاک و یا دفاتر اسناد رسمی یا در نزد مأمورین رسمی در حدود صلاحیت آن‌ها و بر طبق مقررات قانونی تنظیم شده باشند رسمی است» در غیر این صورت، برابر ماده ۱۲۹۳ همان قانون «هرگاه سند به‌وسیله یکی از مأمورین رسمی تنظیم اسناد تهیه شده لیکن مأمور صلاحیت تنظیم آن را نداشته و یا رعایت ترتیبات مقرر قانونی را در تنظیم سند نکرده باشد سند مزبور در صورتی که دارای امضا یا مهر طرف باشد عادی است»، فقط اعتبار سند عادی را خواهد داشت. بنابراین سند مالکیت خودرو که توسط راهنمایی و رانندگی صادر می‌شود چون خارج از حیطه صلاحیت و مأموریت و بدون رعایت

ترتیبات قانونی است، اقدام مأمور فاقد صلاحیت برای صدور سند رسمی باطل تلقی و نهایتاً سند تنظیمی این مأمور نیز فقط در صورت وجود امضا یا مهر متقاضی در ذیل سند، اعتبار سند عادی دارد که در ردیف اسناد تنظیمی بین اشخاص غیر رسمی مانند افراد و دلالان و صاحبان نمایشگاه‌های اتومبیل می باشد، مگر این که به موضوع آن، نزد مقامات صالح (که برابر مواد قانونی مارالذکر، همانا دفاتر اسناد رسمی می باشد) طبق مقررات قانونی رسمیت داده شود. کمالین که ریاست سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و معاونان ایشان و مسئولان کانون سردفتران و دفترباران، به مناسبت‌های مختلف در این خصوص برای عموم روشنگری نموده و آثار و تبعات اقدام مزبور راهنمایی و رانندگی را متذکر شده‌اند.

به علاوه این که مردم از مراجع رسمی، صدور هرگونه سند رسمی در حدود صلاحیت و اختیارات قانونی آن مرجع را مطالبه می کنند که بین طرفین و قائم مقام و حتی اشخاص ثالث معتبر بوده و واجد قابلیت اجرایی باشد تا بر اساس اعتبار آن و مصون از هرگونه ایراد که برای اسناد عادی ممکن و متصور است، بتوانند در حق خویش اقدام و دخل و تصرف نمایند که در واقع يك مطالبه و انتظار صحیح می باشد.

دیگر این که؛ هر اقدام غیرقانونی، تالی فاسد منحصر به خود را داراست و دامنه این مفسده درجایی که منشأ امر غیرقانونی، مقام یا مرجع رسمی باشد، نمود بیشتر و گسترده تری خواهد داشت. وانگهی آنچه از واقعیات اجتماعی جامعه، برای هر کس به روشنی قابل استنباط می باشد این است که سازمان‌ها و نهادهایی (از جمله نیروی انتظامی)، در منظر عمومی مردم به عنوان يك الگو جلوه گر می شود و از مقامات و دستگاه متبوع آنان به مراتب انتظار بیشتری نسبت به سایر مقامات و سازمان‌ها، نهادها و ادارات دارند.